

František Halas přirovnal básně k poselství v lahvi, určenému v oceánu lidí a času k tomu, aby obšťastnilo alespoň jediné srdce. Taková jednotlivá básně, sloka, verš, které k nám znenadání připlují, mohou naznačit cestu k celému básnickému dílu. Jedna básně vede k další, podávají si ruce přes hranice sbírek: uvnitř jejich kruhu se odvíjí zvláštní drama. Jiskří v něm napětí jednotlivých částí, kontaktů se světem a s básnickou tradicí, má svůj lidský osud. Také takto je možné číst a sledovat básnickou tvorbu.

Raná lyrika Františka Hrubína zaujme melodií „subtilních náповědí života a předtuch smrti“ (Šalda), opřede kouzlem svých metafor: člověk je v ní součástí přírodních rytmů —

Kéž v světlém podzimu mého těla
vráska za vráskou, list za listem
opadá tiše z tvého čela
ve chvění přecistém.

přírodnímu dění je propůjčeno zdání lidského konání —

A nyní
plátna nebeská
slunce nadouvá a suší
a meze v zeleném spěchu
vítr ztrácí
z keřů jak z děravých nůší.

Jakoby zpívaná z dálky zaznívá milostná a přírodní lyrika v zemi po polednách, krásné po chudobě. Okouzlivý výraz vzpíná se k vysokým obloukům kamenného města v úpliku, k vesmírným hlubinám v holdu básníkovi, jemuž se stala Země sudíčkou, vzlétá mávnutím křídel, přidržuje se bláta země v rodové a rodinné lyrice sbírek, z nichž reflexe nevytlačila hukot úlů a zpěv cvrčků. Dramatizuje se v střetnutí staré a nové země v Jobově noci, sváří v opojení nesmírným krásným životem s pochybami, vyvolanými zkáзой Hirošimy: v nich zcivilňuje a ztrácí svou melodii. Rozeznává se znovu v zpěvech lásky k životu. Prošel několikerou proměnou, aby v dramatickém pásmu romance pro křídlovku zachytil ozvěnu dávné melodie.

Mezi jednotlivými díly Hrubínovy básnické tvorby (a také tvorby prozaické, dramatické, veršů pro děti) je hluboká vnitřní souvislost. Je to poezie v jádru myšlenkově hledačská, filosofická, básník v ní jde za hlubším postizením smyslu lidského ži-

vota, upřený do budoucnosti stále se ohlíží nazpět na svou životní i básnickou cestu. Přitom jeho tvorba nikdy nepřestává být jedinečným zpěvem, opojeným mnohostrannou a mnohostrannou bohatostí života.

Charakter díla

Už téměř od prvních sbírek básní vnaší Hrubín do své poezie něco, co dá později jeho tvorbě pevnou sevřenost. Jakkoli se jeho poezie neustále proměňuje, jakkoli jí neustále objevuje nové způsoby vyjádření, je mezi všemi Hrubínovými díly pouto něčeho trvalého.

Celým svým dílem zůstává Hrubín věrný jednomu základnímu způsobu nazírání skutečnosti: je jím vědomí souvislosti minulého a budoucího.

Už potmě hladím poupě
na keři růží. Trn:
kapička krve, červenka
mého zpívání.

Poupaty všemi nastavuje
svá ouška jaro — mlčím do nich.
S tím nejhorším, co mne tu potkalo,
s tím nejkrásnějším, co mne potkat má,
tisknu se k tobě, živote, a čekám.

Jako by vítr po mně chodil,
jako by si dnes večer čas
mne celého chtěl zopakovat,
dokud mne ještě má:
svléká mne,
obléká,
a zase svléká
v šíleném spěchu —

od dětské čapky s perem
Robina zbojníka,
od veselé vázanky
mých mladých nevázaností,
od sandálů, z nichž podzim vyškubl
křídla mých letních lásek —

až ke kabátu s myrtou svatební,
až k černým ponožkám,
kterými obují mou nehybnost,
až k šatům, jimiž oblekou
mé vychládání.

Vzpomínko-nesyto,
i do budoucna vzpomínám,
a jako dešťovkou
od narození k smrti jde mnou hlína.

[sb. *Nesmírný krásný život*]

Žítí je pro něho souhrnem navzájem spojených a propletených souvislostí. Tak už v krajině lyrice prvního tvůrčího období posázavská krajina je mu krajinou rodu — krajinou, která zrcadlí spojení minulých pokolení s těmi, kdo v přítomnosti vytvářejí její podobu. Z rodové zakořeněnosti vyrůstá vědomí odpovědnosti k vlastní rodině, z pevné soudržnosti rodové a rodinné cit kolektivní pospolitosti, vnímání širokých společenských souvislostí. Přítomnost je mu mostem mezi minulým a budoucím: proto vidí závažné společenské problémy v širokých grandiózních rozměrech. Optimismus budoucího vítězství ve válečném triptychu Chléb s ocelí, v krutém obraze válečných hrůz, je pak zcela zákonitý, stejně jako snaha pochopit převratný historický proces, zobrazený v Jobově noci. Proto i Hirošima mu byla a je něčím víc než jednou už přežitou katastrofou.

Celým svým dílem zůstává Hrubín věrný základní problematice: život — smrt, láska — smrt jsou hlavní pojmy, kolem kterých krouží jeho poezie neustále, k nim se mu nakonec vždy soustředí veškerý běh skutečnosti. I v tom se odráží vidění života v jeho velikosti, v zobecnujících rozměrech. Základní problematikou krajních protikladů život — smrt jako by byla dána dvojpólovost Hrubínovy poezie: jeho myšlenky stále oscilují mezi protikladnými představami: nejen život — smrt, láska — smrt, nýbrž i skutečnost a touha, země a vesmír, dnes např. představa tvořivého života a možnost všeobecné zkázy. Tyto představy vtělují se v obrazy jako kolébka a rakev, země a vesmír, země a křídla, nohy a křídla, stará a nová země atp. Některé z nich patří určitému období, jiné procházejí celým dílem a nesou jeho hlavní téma.

Celým svým dílem zůstává Hrubín věrný sám sobě. Třebaže jsou čtenáři nad jeho poezií znepokojováni nejšířšími společenskými souvislostmi, neaktuálnějšími událostmi, jak je před básníka stavěla vzrušující doba posledních třiceti let, vztahy lásky a smrti, otázky smyslu lidského žití, jeho ukončenosti i nepomíjivosti, znepokojivá problematika společenská, to vše se pro-

mitá do básnickova života a je to intimní prožitek, co tvoří osu poezie, v níž básník stále „obletuje vlastní srdce“.

Význam rysů, které vytvářejí sevřenost Hrubínova díla, nespočívá jen v jejich trvalosti, ale zároveň i v jejich proměňování. Neboť základní kontinuita Hrubínovy tvorby je v tom, že jeho dílo je v podstatě *zpodobením jednoho lidského příběhu, životního příběhu básníkovy*. Vysloven poezií stává se osudem, typickým pro lidské a společenské zrání člověka naší doby. Setkáváme se tu s dílem jako reprodukcí jednoho života, lhotejně, nakolik byl skutečností a nakolik básnickou fikcí. Příběhy, které jsou osou vrcholných Hrubínových skladeb (Proměny, Návratu do rodného kraje, básně Každou vteřinu, Romance pro křídlovku), byly v jeho poezii obsaženy vždycky. Vstupovaly do ní náznakem už dříve, zhmotňovaly se v ní, konkretizovaly, vyjasňoval a očisťoval se jejich smysl, až z dotyků a nápodobí vykrystalizovala výpověď, jež je ve svém úhrnu odpovědí na otázky, které stály už na jejím počátku a které procházejí celou básnickovou tvorbou: na otázky po smyslu života, po vztahu života a smrti, po lidské odpovědnosti, po překonání hrůzy a žalu ze smrti. Kusé zážitky Hrubínovy drobnější lyrika jsou vlastně útržky, stupně poznání, praménky, které se postupně spojují, až se silou básnickovy vyzrálé životní zkušenosti vylijí jedním mohutným proudem. V tomto smyslu je poslední Hrubínova tvorba obsahovou a myšlenkovou syntézou všeho, co jí předcházelo, a syntézou je i způsob, jakým svůj obsah sděluje.

Vývojová souvislost

Mohlo by se říci, že se v Hrubínově díle mnohé opakuje: problematika, určité zážitky, scénérie, motivy, obrazy. Není to ovšem opakování ve smyslu přejímání něčeho už jednou nalezeného a vysloveného, ale výraz kontinuity, plynoucí ze zrcadlení jednoho souvislého osudu. Toto opakování — nebo lépe návraty — také nikdy nepocítujeme v Hrubínových básních jako něco už poznaného, ale jako větší zdůvěrnění a umocňování básnickových prožitků. Nejde totiž nikdy o prosté opakování, ale o proces, v němž se vyvíjí a proměňuje básníkuv vztah k určitému životnímu jevu, k určité zkušenosti.

Už ve sbírkách Hrubínova raného básnického období je jakési neurčitě prázdno po mrtvých, myšlenky na smrt a hrob. Nejprve jako by si básník pohrával s abstraktní meditací v rouše nevšedních metafor a slovem se pokoušel podhalit metafyzická tajemství. Velmi brzy však problém smrti staví před něho sama životní zkušenost. Říká-li se v básni na smrt (sb. *Cikády*):

Smrt zrovna tenkrát vyzývali slovy
— a po nich také my —

básníci milovaní. Ale kdo ví,
jak se spí pod zemí?

Vyslovená otázka tu má už konkrétní podtext. Také básně In memoriam, zařazená do sbírky Krásná po chudobě (1935), jako by vrhala paprsek vysvětlení na elegický tón Hrubínovy mladé poezie:

Při vzpomínce na tvůj jasný hlas
všichni muži, co tě líbávali,
s rtů svých stírají si hebký popel,
při vzpomínce na tvůj jasný hlas,
který hloubka vzdaluje a kalí.

Prší na tvou milovanou hrud'
přes hlínu a přes kořínky země,
a v nejdleší noci jiná tíha
tiskne tvoji milovanou hrud'
chvíli sladce, chvíli nepřijemně.

Do tvých dávných vlasů sáhla smrt
jak vichřice do plavého lánu —
na špičkách těch posledních dnů svítí
zlato vlasů, jež rozčísila smrt,
proud k nám a proud na neznámou stranu.

Není zřejmě náhodou, že se s těmito verši znovu setkáváme v Romanci pro křídlovku. Tady šlo jistě o víc než o „kostým romanticko-dekadentního střihu“, o kterém hovoří Hrubín při vzpomínání na atmosféru svých básnických začátků. Jde o konkrétní podobu smrti v jeho poezii a s ní o počátek opodstatněné dvojpólovitosti mezi „k nám“ a „na neznámou stranu“, mezi životem a smrtí. Tato dvojpólovost vlivem dalších setkání se smrtí do jeho poezie vrostle, bude se vracet v řadě dalších protikladných obrazů, v nových podobách lásky a v nových podobách smrti, ale zároveň se v průběhu let a událostí bude proměňovat. I samu otázku po vztahu života a smrti bude si básník v jiných životních situacích a na novém stupni poznání skutečnosti — tedy i sebe sama — klást jinak. Začne hledat rovnováhu mezi poutem všedních dnů a tajemným vábením „dálky zlé a příjemné“, světem za hranicí všednosti, za hranicí smrti. Abstraktní vztah života a smrti upřesní si v otázce, jak žijeme svůj život v této chvíli, na této zemi, jaká je naše odpovědnost k dědictví minulých generací — k dílu, které je přezívá, a jaká je naše povinnost k dětem. Čím méně se bude

cítit osamělým jedincem, čím více bude vrůstat do kolektivu ostatních, ztotožňovat svůj osud s osudem stále širší společenství — rodiny, rodu svých dělných předků, porobeného národa, lidstva usilujícího o nastolení nových společenských vztahů, tím určitější a přesvědčivější odpověď bude nacházet: vztah života a smrti vplyne do představy harmonického vývoje, kdy životy jedněch pokračují v životech z nich zrozených, práce a dílo minulých generací v tvořivém snažení generací následujících.

S neznámou mrtvou z citované básně In memoriam prochází smrt už napařádkem básnickým dílem nejen jako abstraktní pojem, ale neodbytně přítomná a skutečná. Její podoba se nejprve znásobuje o mrtvé příbuzné a přátele a zůstává záhadná i trochu přitažlivá. V dobách stupňované fašistické zvůle, kdy lidé umírali v zástupech, stane se z přirozené smrti běs hrůzy a strachu a přijde čas, kdy ho bude třeba znovu přemáhat. Proti hrozbě nového, děsivějšího hromadného umírání, proti hrůze atomové smrti staví básník tichou přirozenou smrt, jež je součástí přirozeného života. Touha po přirozeném životě přerůstá mu až v apoteózu přirozené smrti a toho, co s ní v jeho představách souvisí. Tehdy v jeho díle dochází k určitému paradoxu. V úsilí přemoci těžký žal ze smrti se s ní zdůvěřuje a upíná se k tomu, co jí už dávno patří, pokouší se znovu dohlédnout za neproniknutelný práh jejího panství. Období Ne-smírného krásného života a Hirošimy je obdobím nejsilnějšího básníkovy rozštěpení mezi „k nám“ a „na neznámou stranu“, obdobím rozrušené harmonie mezi minulým a budoucím. Touží patřit živé budoucnosti, a ve chvílích, kdy se mu zjevuje hrozivě temná, utíká se do mrtvé minulosti. V zájtech nejniternějších a nejintimnějších jako by patřil už jen minulému. V konkrétnější a obsažnější podobě než kdy předtím vracejí se do jeho poezie vzpomínky a hrozí uzavřít ho do svého minulého světa:

Navíjela sis na prst ostrici,
tam na prst, kde jsi zlatý kroužek snila.
Já hovořil jsem ještě se sluncem
a tys už bledla v lunu.

Tak náhle za zády nám zašuměla.
I položila hlavu ze stínu
do listí jejího.
Za vlasem vlas ti od ní chytal.

Jen pro ni se ti žhavá žahavka,
žárlost země, v trávě skrytá,
pupencem palčivým

přisála prudce k lýtku.
 Vykřiklas
 a polekaná luna odskočila.
 Země se položila mezi vás.

A pomalu se obracela na bok,
 až — až nás oba zalehla
 trávou a listím. Poztrácených
 jako my oné noci bylo
 tisíce. Ticho, veliké ticho rybí
 pod šupinkami šepotu tam plulo
 s němými ústy měsíce.

A zdálo se nám, že se srdcem
 už dotýkáme svého dna.
 Zatím však se v nás otvírala
 nová hlubina.

/sb. Nesmírný krásný život/

A jinde:

Já bál se neuzřít tě, ženo,
 a přece uzřel jsem:
 před sebou hrnula jsi hvězdy
 a patou hledala jsi zem
 jak střevíc ztracený.

K tvým ústům nedosáhla ústa má,
 jen kotníky tvé chladně se mne dotkly
 tekoucí řekou. Ohromen
 tvou nesmírností, zapřel jsem se lásce.

/sb. Nesmírný krásný život/

Jako člověk, který patří do společenství ostatních, drží se houževnatě toho, co je přítomné a skutečné: ženy, děti, přátel, práce a s ní dělného, tvořivého života. V pozadí sváru, který se jeví jako rozpojení básnickova intimního a společenského cítení, existuje úsilí o harmonii minulosti, přítomnosti a budoucnosti:

Slyš, země, prosbu mou:
 — Nepusť mne, ty, jež udržíš
 i vzduch i sních i oceány!
 Budoucí hroby nahrň na můj kříž
 a zavěs na mé boky ženu,
 ten k tobě strhující proud!
 Že udržíš mne, dej mi zástavu
 mých dědků, dětí mých i vnuků!

/sb. Nesmírný krásný život/

Není to už hledání, ale boj o místo mezi lidmi. V jeho průběhu začíná se proměňovat i smysl vzpomínky, spojené s onou nejstálější podobou smrti, o níž básník později říká: „Stín hlavy mi padl na prsa u dávné řeky, / když se dívka zvedla a odcházela navždy, / a dodnes mi ten stín s prsou marně zvedá / třicatero sochorů, / třicatero let.“ V básních *Návrat do rodného kraje* ve sbírce *Můj zpěv a Každou vteřinu z knihy Až do konce lásky* setkáváme se s touto vzpomínkou v opačném kontextu, než je uzavírání do minulosti a mimo přítomnou skutečnost. V obou básních je jedním z kamenů stavby, budované k oslavě bohatě a plodně žitého života. Místo unikání za tím, co nenávratně minulo, váží básník na vahách vzpomínky bohatství, které přetrvalo. Láska, stále se obnovující, závat okouzlení, pocit, že i ve stínu smrti je člověk „až k zbláznění živý“, zůstávají i tehdy, kdy pominulo, co je vyvolalo.

Sledováním určitého básnickova prožitku a proměn, v jakých se vracejí do jeho poezie, rekonstruujeme vlastně nejobecnější smysl a obsah *Romance o křídlovce*. Nebylo nikterak úmyslem tuto skladbu parafrázovat. Chtěli jsme příkladem ukázat na vnitřní souvislost Hrubinovy poezie a na její vývoj, zároveň doložit i některá předcházející tvrzení: o zpřesňování obsahu v Hrubinově tvorbě a o jejím směřování k obsahové a myšlenkové syntéze. Příběh dívky, „jíž pod záda sunul se hrob, zatímco zvedala lokty jen k žití, té věčné schovanky motýlich dob“, a jeho místo v životním příběhu básnickově byl nám už skoro známý; bylo třeba ho zachytit a vyloupnout z náznaků a nápovědí, z tolikrát vysloveného smutku ze smrti a z tolikrát vyzpívané lásky k životu, z pochyb a víry poezie, která *Romance* o křídlovce oživila dřívější dojmy a zážitky a zároveň otevřela nové hlubiny z dosud utajeného básnickova poznání života.

Proměny metafory

Už v předcházejících částech této úvahy jsme se dotkli dvoj-
 pólivosti Hrubinovy poezie a poukázali na vracející se téma

života a smrti, na motivy a obrazy, které procházejí celým dílem. Jedním z nejčastějších a nejvýznamnějších je obraz *křídla*. Setkáme se s ním nesčíslněkrát uvnitř básní, často už v jejich názvu, dokonce i v názvu sbírky (*Mávnutí křídel*, nepřímě též *Motýlí čas*). Významovou šíří, volností vztahu ke skutečnosti přerůstá hranice běžné v metaforickém užití, stává se symbolem, v němž se spojuje zároveň dvojnásobný smysl.

Rozpor mezi životem a smrtí, mezi touto skutečností a únikem kamsi do neznámých, tajemných prostorů, je vyjádřen stále se vracejícími obrazy země a vesmíru, země a křídel:

O křídlech se mi odmalička zdálo
— ó křídla, křídélka, ó křídlatí —
že závrtať stromy z korun vyvrátí,
že všude pro nás větru bude málo.

Hrubínova křídla, to je touha po něčem až k smrti závrtném, neurčitěm a neuskutečnitelném, kterou je třeba neustále přemáhat pevným připoutáváním k zemi. Celým svým dílem usiluje Hrubín o pevnou půdu pod nohama:

A vytrhni z mých bolestivých ramen
tu touhu po křídlech a na mé nohy
dnes ještě zavěš tíhu drobných kroků,
jimíž mé dítě spěchá pro svá křídla,
a tíhu kroků, v kterých za mnou s láskou
šla moje žena — láska, jsi-li láska!

[1944]

Obdobně tomu bylo i později, v citovaných už verších básně *Za hvězdné noci*. A v době básnickovy zralosti:

Kde jste, vy motýlí časy,
kdy křídla zdál jsem se mít?
Dnes jiný člověk se hlásí,
hlouběji touží tu žít.

• • •
Motýli, hoňte se jako kdysi,
se mnou však nelze už počítat,
bláhový, vzpomínku kdo dnes křísí,
ztracen, kdo zůstal v ní stát.

[1953]

A jinde:

A jen mám strach a jen mám strach,
že jednou náhle vypučí
synku či dceři z mladých ramen
má křídla div ne na zabití.

[1956]

Právě tak jako se proměňuje a očišťuje smysl vzpomínky na mrtvou lásku, proměňuje se i symbolický smysl obrazu křídel. Dnes už v něm není mámivá neurčitost, ani touha uniknout, ale silná, velká touha po něčem plodném a kladném:

— a já budu
k zbláznění živý a má křídla, zřasená
v krvi žil a cév, budou šíleně tepat,
jako tepají dnes,
(roztrhněte se už,
žilý a cévy, ať se konečně
má křídla rozprostřou a spojí s ostatními
opojenými křídly!)

[1962]

Druhý smysl, v jakém se s obrazem křídel u Hrubína setkáváme, je představa básnického vzletu, umělcovy tvořivé schopnosti.

Jinak ty, jinak já jsem čet
tu báseň, ten verš, nebo slovo.
Jedna je země, náš je let
a křídlo — to je básnickovo.

Uvědomíme-li si, jaký dělný vztah má Hrubín k básnické tvorbě — zpívat je pro něho stejným osudem jako pro zedníka stavět, pro kameníka lámat, pro rolníka sít a sklízet obilí —, nepřekvapí nás dvojnásobný smysl symbolického obrazu křídel, neboť jakkoli ho chápeme pokaždé jinak, přece se oba významy spolu úzce stýkají: básnickova touha nachází své uskutečnění především v básni.

Symbolický obraz křídel může nám také naznačit cestu k hlubšímu postihu bohatého smyslu *Proměny*, k pochopení její třetí, skrytější roviny, která nám uniká, vidíme-li příběh *Daidalův* a *Ikarův* pouze jako varovné podobenství době vynálezů, které mohou nejen sloužit, ale i zahubit.

Příběh *Daidalův* a *Ikarův* přebírá Hrubín takřka slovo od

slava z Ovidia. Obměňuje ho jen nepatrnými vsuvkami do původního textu, např. „Chlapec Ikaros / u otce stojí, tleská rukama. / Nevěda, že si hraje s vlastní zkárou, / hned palcem hňete žlutý vosk, / hned rozesmátý povyskočí, chytá / poletující pířka, zviřená / těkavým větříkem, který se zdvihl / pod mostem u záchodku, s chladným pachem / moče a vrbin. Ikaros / rozčilenému otci překáží...“ Vlastní aktualizace spočívá ve včlenění antického příběhu do atmosféry a dění dnešního dne. Do básně vstupuje obraz letní neděle v Praze u řeky, nesmírné množství lidí, mezi kterými se básník ztrácí a s nimiž je spojen týmž osudem. Zpočátku jako by obě dějové roviny spolu nesouvisely, postupně vytváří básník z obou dějů vzájemně se prolínající montáž. Tím je dosaženo dramatického napětí, stále stupňovaného: výpovědi, postupně dokončovanou, která leží vždy na švech paralelních příběhů, dospívá básně ke kulminačnímu bodu. V něm teprve pochopíme dnešní smysl dávného příběhu: „sedm let po Hirošimě, v tu hypnotickou chvíli... když odložil jsem na kámen noviny... kde všichni četli, že... na naší rodné planetě zkoušeli novou atomovou bombu... Daidalos poznal, že už není otcem...“

Rozvedení úvahy o volnosti je vedle své obecné platnosti zároveň v úzkém vztahu k vnitřnímu napětí celé básnické tvorby:

Ve světě, jenž je za onoho času,
na dlouhé exilium zanevřel
Daidalos. Touha po životě volném
pojímá ho a hryže srdce.
Domnívá se, že není jiné cesty
z vyhnanství nežli vzduchem,
že jako volnost pro duši je vzduchem,
tak vzduch je duši volnosti.

Daidalos poznal, že už není otcem,
až za vesmír se rozprostřel
prostor v něm samém, znevážený jím,
prostor, jenž zoufalý už nikdy nepřekoná.

Daidalos

nedojde nikdy volnosti tou cestou.
I proklíná svůj vynález a um.

Drama Daidalovo je i vlastním dramatem básníka, vždy znovu mámeného touhou po křídlech. „Daidalos nikdy nedojde

volnosti tou cestou“ — i básník dochází k poznání, že prostor v sobě nepřekoná únikem, ale „vůli držet v rovnováze rozum a srdce“ — život a touhu, skutečnost a tvorbu.

Vztah k tradici

„Vrozená touha po harmonii“ prosazuje se v Hrubínově tvorbě neustále: v obsahu, v přísném zřeteli ke tvaru, melodií. Také k básnické tradici je tato poezie v harmonickém vztahu.

„Naše pokusy vypučely a nasazují první květy v krajíně velké poezie, dnes žije a tvoří snad na dvacet skvělých básnických osobností tří generací, od Sovy a Dyka přes Tomana a Horu až k Nezvalovi a Halasovi (a to nemluvím o dvou nadějných debutantech — Holanovi a Zahradníčkovi, kteří nám rázem učarovali): proti nim přeci nelze jít, není v naší moci rušit něco, co nejmladší z nich, kteří jsou v plné tvůrčí síle, sami, i ve svém díle ruší nebo rozvíjejí: co nám pak zbývá za takového seskupení?“ Odpověď je v Hrubínově tvorbě, v zdůraznění souvislosti s konkrétní krajinou poezie, do níž je vrostlá stejně pevně jako básník sám do posázavské krajiny dětství a mládí. Přihlašuje se často k dědictví rodu, neméně často k svému básnickému rodokmenu.

Základní scénérii jeho poezie jsou letní noc a letní den. Vracejí se v nesčíslných proměnách nočního nebe, svitu luny, zpěvu cvrčků, hukotu včel, proudění řeky. Všechny tyto obrazy pramení v jedinečné a určující zkušenosti básníkovy života, často jsou navíc obohaceny o další rozměr průhledy do krajiny poezie.

V knize vzpomínek na básnické lásky Hrubín vyznává, jak ho poezie poprvé zajala do své magické moci — Máchovou básní Temná noci! jasná noci! Ta předznamenala problematiku celé Hrubínovy tvorby. Máchův pohled do hvězdné noci je v ní přítomen ne jako básnický motiv, ale jako vědomí souvislosti. „Ouplné lúny krásná tvář / měla a má své básníky“ — Hrubínova sprízněnost je hlubší:

Ta hvězdná noc mě k sobě vábí,
ale já vzpomínám:
nás pouštěla se zemská tíha,
my v celých městech, v celých frontách tam
padali za těch třaskajících nocí.

Co zbylo v sítu padání,
tím víc se přimklo k zemi Bědě...

/sb. Nesmírný krásný život/

Je si zároveň vědoma příbuznosti s ostatními, kteří sledují máchovskou tradici. Protějškem Máchovy Luny je Nerudův Měsíc, proměnou Máchova zahledění Nerudův zdůvěrněly ve smír. V básni Františku Halasovi připomíná si Hrubín Halasovu spojitost s Máchou: z Halasovy básně, která parafrázuje Máchův básnický obraz v osobité proměně máchovské otázky (Svit hvězdy umřelé jsem pil / v zemi nepřejicné přibité mé zemi / / znak jménem NIC jen jinak obroubil / nití mi danou sudicemi), bere titul — *Svit hvězdy umřelé*, svádí dohromady Halase, Nerudu, Máchu, přes rozdílnost jejich poezie:

Pod stříbrnými prsty létavic
rozechvívá tě půlnoc věčnostrunná.
Na nebi poezie jdou ti vstříc
Nerudův měsíc a Máchova Luna.

Objal tě první, oči roztály
v teploučké slzy, je ti jako doma.
Druhá však oči zmrazí v krystaly,
až se jich dotkne zsinálýma rtoma.

/sb. Můj zpěv/

Pozdrav z kraje Josefu Horovi k padesátinám ve sbírce *Země sudička* uvádí Hrubín motem z Máchy, připomíná si oba básníky v krajině své poezie, splétá v jednotu záznamy z Máchovy cesty do Itálie, dalekou pouť a znamení své země — mátu, mateřidoušku, jetelový list, píseň cvrčků, let včel, hřmění jezu.

V Hrubínových básních svítí s lunou jeho vlastních noci i Nerudův měsíc, Máchova luna, bělostný měsíc Verlainův, zpívají cikády Jaroslava Vrchlického, voní Horův tymián. Obrátí se v nich i zašlý peníz básnického obrazu, aby se v holdu básníkovy a poezii zatřpytil novým leskem:

Hvězdáři, zanechte svých čísel přesných.
Zemí jde básník a na nebi hvězd
je rozseto jak lesem zvonců vřesných
vráceným krokům jeho na počest.

/sb. Země sudička/

Přihlášení k Máchovi, Nerudovi, Vrchlickému, Horovi, Halasovi i k cizím básníkům, kteří zdomácněli v české poezii (Trakl, prokletí básníci, Ovidius), tvoří zvláštní napětí v Hrubínově poezii, přispívá zároveň k harmonizaci jejich jednotlivých složek, zdůrazňuje její skladebnost. Básnické reminiscence — nechci užít výrazu literární, protože jde o složitější vzta-

hy — podobně jako návraty a refrény jeho vlastní poezie spoluvytvářejí její zvláštní rytmus. Hrubínův vztah k tradici je předáváním pochodně i osvětlováním cest do spojeného světa básnické tvorby. V nejistotách a rozkolísání hodnot, v čase, kdy mnohým zmizely z očí nebo se k nepoznání proměnily krajiny dětství, je také tato zakotvenost v tradici zdrojem souzvuku.